

Kohtuasi C-307/22

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

10. mai 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

29. märts 2022

Kostja ja kassatsioonkaebuse esitaja:

FT

Hageja ja vastustaja kassatsioonimenetluses:

DW

Põhikohtuasja ese

DW nõue väljastada tasuta koopia tervisekaardist, mille on tema kohta koostanud kostjast hambaarst FT

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Liidu õiguse, eelkõige määruse (EL) 2016/679 artikli 15 lõike 3 tõlgendamine; eelotsusetaotluse esitamise alus on ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimused

1. Kas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimest lauset koosmõjus artikli 12 lõikega 5 tuleb tõlgendada nii, et vastutav töötleja (käesolevas asjas raviarst) ei ole kohustatud väljastama andmesubjektile (käesolevas asjas patsient) tasuta esimest koopiat andmesubjekti isikuandmetest, mida ta on töödeldud, kui andmesubjekt ei taotle koopiat isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduse 63 esimeses lauses nimetatud eesmärgil olla oma

isikuandmete töötlemisest teadlik ja kontrollida selle seaduslikkust, vaid muul õiguspärasel eesmärgil, mis ei ole seotud isikuandmete kaitsega (käesolevas asjas arsti vastutusest tuleneda võiva nõude olemasolu hindamine)?

2. Kui esimesele küsimusele vastatakse eitavalt:

a) Kas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimesest lausest koosmõjus artikli 12 lõikega 5 tulenev õigus nõuda tasuta koopia väljastamist vastutava töötaja töödeldud isikuandmetest võib olla isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 punkti i kohaselt piiratud liikmesriigi riigisisese õigusnormiga, mis on vastu võetud enne isikuandmete kaitse üldmääruse jõustumist?

b) Kui teise küsimuse alaküsimusele a vastatakse jaatavalt: Kas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 punkti i tuleb tõlgendada nii, et seal nimetatud teiste isikute õigused ja vabadused hõlmavad ka nende isikute huvi vabaneda isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimese lause alusel isikuandmete koopia väljastamisega kaasnevatest kuludest ja muust koopia kättesaadavaks tegemisega põhjustatud koormusest?

c) Kui teise küsimuse alaküsimusele b vastatakse jaatavalt: Kas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimesest lausest koosmõjus artikli 12 lõikega 5 tulenev õigus nõuda tasuta koopia väljastamist vastutava töötaja töödeldud isikuandmetest võib olla isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 punkti i kohaselt piiratud riigisisese õigusnormiga, mis näeb arsti ja patsiendi vahelises suhtes ette, et kui arst väljastab patsiendile koopia patsiendi tervisekaardil sisalduvatest isikuandmetest, on arstil alati ja olenemata juhtumi konkreetsetest asjaoludest õigus nõuda patsiendilt kulude hüvitamist?

3. Kui esimesele küsimusele vastatakse eitavalt ja teise küsimuse alaküsimusele a, alaküsimusele b või alaküsimusele c eitavalt: Kas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimesest lausest tulenev õigus hõlmab arsti ja patsiendi vahelises suhtes õigust nõuda koopiade väljastamist ravidokumentide kõikidest osadest, mis sisaldavad patsiendi isikuandmeid, või hõlmab see vaid õigust nõuda patsiendi isikuandmete koopia kui sellise väljastamist, kusjuures andmeid töötleva arsti otsustada jääb, millisel kujul esitab ta andmesubjektist patsiendile tema isikuandmete koondi?

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), artikli 12 lõige 5, artikli 15 lõike 3 esimene ja kolmas lause, artikli 23 lõige 1, eelkõige selle punkt i, põhjendus 63, eelkõige selle esimene lause

Viidatud riigisiseseid õigusnormid

Tsiviilseadustik (Bürgerliches Gesetzbuch, edaspidi „BGB“)

§ 630f („Tervishoiuteenuse osutamise dokumenteerimine“)

„(1) Dokumenteerimise eesmärgil on raviarst kohustatud tervishoiuteenuse osutamise ajal või vahetult pärast seda vormistama patsiendi kohta paberkandjal või elektrooniliselt tervisekaardi. [...]

(2) Raviarst on kohustatud märkima patsiendi tervisekaardile praeguse ja edaspidise tervishoiuteenuse osutamise seisukohast olulised ravimeetmed ja nende tulemused, eelkõige anamneesi, diagnoosid, uuringud, uuringute tulemused, leiud, ravi ja selle toime, protseduurid ja nende toime, nõustumused ja deklaratsioonid. Patsiendi tervisekaardile lisatakse arsti koostatud haigusjuhu kokkuvõtted.

(3) Raviarst peab patsiendi tervisekaarti säilitama kümme aastat pärast tervishoiuteenuse osutamise lõppu, kui muud õigusnormid ei näe säilitamiseks ette teistsuguseid tähtaegu.“

§ 630g („Tervisekaardiga tutvumine“)

„(1) Asjaomase taotluse esitanud patsiendile tuleb viivitamata anda võimalus tutvuda oma tervisekaardiga, kui tutvumist ei takista olulised raviga seotud kaalutlused või kolmandate isikute muud olulised õigused. [...]

(2) Patsient võib nõuda ka tervisekaardi elektroonilisi koopiaid. Tekkinud kulud peab ta raviarstile hüvitama.

[...]“

Asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 DW esitab FT-le nõude väljastada talle tasuta koopia kõikidest teda puudutavatest ravidokumentidest, mida FT tema kohta omab. Saksamaa residentist FT on hambaarst. DW oli tema juures ravil. DW leiab, et FT tegi talle raviteenust osutades vigu. FT leiab, et tal on õigus nõuda patsiendi raviandmeid sisaldavate dokumentide koopia väljastamise eest tasu.
- 2 Amtsgericht (esimese astme kohus) rahuldab DW hagi. Landgericht (apellatsioonikohus) jättis FT apellatsioonkaebuse rahuldamata. Landgerichti (apellatsioonikohus) hinnangul ei välista õigust, mis tuleneb DV-le isikuandmete kaitse üldmääruse artiklist 15, käesoleval juhul asjaolu, et DW taotleb teavet selleks, et hinnata, kas ta saab esitada arsti vastu arsti vastutusele tuginevat nõuet. Eelotsusetaotluse esitanud kohtule esitatud kassatsioonkaebuses jääb FT enda nõude juurde jätta hagi rahuldamata. Kassatsioonkaebuse rahuldamine sõltub sellest, kas apellatsioonikohus võis õigusnorme rikkumata eeldada, et hagi on – nagu DW väitis – isikuandmete kaitse üldmääruse alusel põhjendatud. Selleks on

vaja tõlgendada isikuandmete kaitse üldmääruse sätteid, eelkõige artikli 15 lõiget 3.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 3 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et riigisiseste õigusnormide, see tähendab BGB §-de 630f ja 630g kohaselt ei ole FT kohustatud DW-le tasuta väljastama tema raviandmeid sisaldavaid dokumente.
- 4 DW õigus nõuda dokumentide tasuta väljastamist võiks siiski tuleneda vahetult isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõikest 3 koostoimes artikli 12 lõikega 5. Isikuandmete kaitse üldmäärus on käesolevas asjas ajaliselt ja sisuliselt kohaldatav. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimesest ja teisest lausest koostoimes artikli 12 lõikega 5 nähtub, et vastutav töötleja on põhimõtteliselt kohustatud väljastama töödeldud isikuandmete esimese koopia tasuta.

Esimene küsimus

- 5 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimest lauset koostoimes artikli 12 lõikega 5 tuleb tõlgendada nii, et vastutav töötleja ei ole kohustatud väljastama andmesubjektile tasuta esimest koopiat andmesubjekti isikuandmetest, mida ta on töödelnud, kui andmesubjekt ei taotle koopiat isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduse 63 esimeses lauses nimetatud eesmärgil olla oma isikuandmete töötlemisest teadlik ja kontrollida selle seaduslikkust, vaid muul õiguspärasel eesmärgil, mis ei ole seotud isikuandmete kaitsega (käesolevas asjas: nõuded seoses arsti vastutusega).
- 6 Ühe seisukoha järgi ei saa õigus nõuda koopia väljastamist tuleneda artikli 15 lõike 3 esimesest lausest koostoimes artikli 12 lõikega 5 siis, kui taotletakse muid kui isikuandmete kaitsega seotud eesmarke – seega kui huvi saada teavet tuleneb soovist valmistada ette arsti vastutusele tugineva nõude maksmapanekut.
- 7 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on kahtlusi selle seisukoha õigsuses. Andmesubjekti õigused ja vastutava töötleja kohustused, mis tulenevad isikuandmete kaitse üldmääruse artiklist 15, järgivad eesmärki, et andmesubjekt oleks oma isikuandmete töötlemisest teadlik ja saaks kontrollida selle seaduslikkust (vt ka Euroopa Kohtu 20. detsembri 2017. aasta otsus Nowak, C-434/16, EU:C:2017:994, punkt 57, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiivi 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta artikli 12 punkti a). Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 sõnastus lubab aga eeldada, et viidatud sättes reguleeritud õiguste ja kohustuste olemasolu ei sõltu sellest, kas andmesubjektil on eespool viidatud kaitse-eesmärgile vastav motiiv, ega nõua, et andmesubjekt isikuandmete koopia väljastamise taotlust põhjendaks.

- 8 Sellele tuginedes leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et liidu seadusandja soovis põhimõtteliselt jätta andmesubjekti otsustada, kas ja millistel põhjustel kasutab ta isikuandmete kaitse üldmääruse artiklist 15 tulenevaid õigusi. Seda järelust toetab ka see, et isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 alusel väljastatav isikuandmete koopia võimaldab andmesubjektil olla oma isikuandmete töötlemisest teadlik ja kontrollida selle seaduslikkust ka siis, kui ta on seda koopiat taotlenud muudel põhjustel, mis tähendab, et õigusnormi eesmärki on võimalik saavutada sõltumata andmesubjekti motiividest. Seepärast leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõikele 3 tuginevat nõuet väljastada töödeldud isikuandmete koopia – isegi kui sellega ei taotleta õigusnormis sätestatud kaitse-eesmärki – ei saa pidada ilmselgelt põhjendamatuks ega ülemääraseks isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 12 lõike 5 teise lause tähenduses.
- 9 Tegemist ei ole ka õigust kuritarvitava taotlusega. Euroopa Kohus on 26. veebruari 2019. aasta otsuses N Luxembourg 1 jt (C-115/16, C-118/16, C-119/16 ja C-299/16, EU:C:2019:134, punktid 98, 102, 124) märkinud, et üldpõhimõttest, et liidu õigusele ei saa tugineda pettuse või kuritarvituse eesmärgil, tuleneb, et liikmesriik peab liidu õigusnormide kohaldamisest keelduma, kui nendele ei tugineta mitte nende sätete eesmärkide saavutamiseks, vaid eesmärgiga saada liidu õiguse eelis, kuigi selle saamise tingimused on täidetud ainult formaalselt. Kuritarvituse tõendamiseks on esiteks nõutav objektiivsete asjaolude kogum, millest tuleneb, et vaatamata liidu õigusnormides ette nähtud tingimuste formaalsele täitmisele ei ole nende õigusnormidega taotletud eesmärki saavutatud, ning teiseks, et esineb subjektiivne element, milleks on tahe saada liidu õigusnormidest tulenev eelis, luues kunstlikult selle saamiseks vajalikud tingimused. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et asjaolu, et isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimesele lausele tuginev DW taotlus ei ole põhjendatud õigusnormi kaitse-eesmärgiga, ei anna siiski veel alust pidada viidatud kohtuotsuses nimetatud tingimusi täidetuks.
- 10 Teistsugust järelust ei tulene eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul ka Euroopa Kohtu 17. juuli 2014. aasta otsusest YS jt (C-141/12 ja C-372/12, EU:C:2014:2081, punktid 45 ja 46). Selles asjas oli eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tegemist andmetega tutvumise õiguse eseme kindlaksmääramisega, arvestades selle kaitse-eesmärki, konkreetselt sellega, kas isikuandmete kaitsest tulenev õigus tutvuda teabega võib hõlmata haldusakti seletuskirjas sisalduvat õiguslikku analüüsi elamisloa andmise kohta. Käesoleval juhul on seevastu tegemist küsimusega, kas taotluse motiiv, mis ei vasta kaitse-eesmärgile, mõjutab taotluse põhjendatust.

Teine küsimus

- 11 Teise küsimuse raames esitatud küsimustega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kuidas tuleb isikuandmete kaitse üldmäärust arvestades tõlgendada kulude jaotamist reguleerivaid riigisiseseid õigusnorme, mis jätvavad kulud patsiendi kanda. Selleks tuleb tõlgendada isikuandmete kaitse üldmääruse

artikli 23 lõiget 1. Viidatud säte näeb ette, et vastutava töötleja suhtes kohaldatavas liikmesriigi õiguses võib seadusandliku meetmega piirata muu hulgas artiklites 12–22 sätestatud kohustuste ja õiguste ulatust, kui selline piirang austab põhiõiguste ja -vabaduste olemust ning on demokraatlikus ühiskonnas vajalik ja proportsionaalne meede, et tagada isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 punktides a–j märgitud eesmärkide saavutamine.

- 12 FT tugineb isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 punktis i nimetatud eesmärgile tagada andmesubjekti kaitse või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse ning väidab, et BGB § 630g lõike 2 teises lauses sisalduv säte kulude jaotuse kohta on raviteenust osutava (hamba)arsti õiguspäraste huvide kaitseks vajalik ja proportsionaalne meede.

Teise küsimuse alaküsimus a

- 13 Selle küsimusega soovitakse teada, kas isikuandmete kaitse üldmääruse nimetatud sätete alusel tuleb hinnata ka riigisiseseid õigusnorme, mis – nagu käesolevas asjas BGB § 630g – on vastu võetud enne isikuandmete kaitse üldmääruse jõustumist.

Teise küsimuse alaküsimus b

- 14 Juhul kui teise küsimuse alaküsimusele a vastatakse nii, et BGB § 630g tuleb hinnata muu hulgas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 alusel, on vaja tõlgendada artikli 23 lõike 1 punkti i.
- 15 BGB §-s 630g sisalduv säte kulude jaotuse kohta võtab arvesse raviarsti majandushuve ja – FT hinnangul – ka eesmärgi vältida raviandmeid sisaldavate dokumentide alusetut väljanõudmist patsientide poolt. Sellega tekib küsimus, kas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 punkti i tuleb tõlgendada nii, et seal nimetatud teiste isikute õigused ja vabadused hõlmavad ka nende isikute huvi vabaneda isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimese lause alusel isikuandmete koopia väljastamisega kaasnevatest kuludest ja muust koopia kättesaadavaks tegemisega põhjustatud koormusest.
- 16 Siiski on vaieldav, kas mõiste „teiste isikute õigused ja vabadused“ isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 punkti i tähenduses võib hõlmata ka majandushuve.

Teise küsimuse alaküsimus c

- 17 Kui asuda seisukohale, et BGB § 630g lõike 2 teises lauses sisalduv säte on lubatav, et piirata raviarstil patsiendi ees vastavalt isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimesele lausele koostoimes artikli 12 lõike 5 esimese lausega olevaid kohustusi, siis tooks see kaasa olukorra, kus patsient peaks ka esimese koopia puhul alati ja olenemata konkreetse juhu asjaoludest kandma kulud, mis tekivad raviarstil isikuandmete koopia väljastamisega isikuandmete kaitse

üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimese lause alusel, eelkõige olenemata koopia väljastamisega tegelikult seotud kulude suurusest.

- 18 See viib teise küsimuse alaküsimuses c sõnastatud küsimuseni, kas selline valdkondlik erand – käesolevas asjas valdkonnas, mis puudutab raviarsti ja patsiendi vahelist suhet seoses patsiendi raviandmeid sisaldavate dokumentide väljastamisega – võib olla vajalik ja proportsionaalne meede isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 punkti i tähenduses. Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub eelkõige selgitada, kas andmesubjekti õiguste piirang, mis on sätestatud BGB §-s 630g, jääb liikmesriigi seadusandjale isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõikega 1 antud kaalutlusruumi piiresse.
- 19 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuleneb vajalikkuse ja proportsionaalsuse nõudest, et isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 kohaselt kohaldatavad piirangud peavad põhimõtteliselt võimaldama arvesse võtta konkreetse asja asjaolusid.
- 20 Seda BGB § 630g lõike 2 teine lause aga ei võimalda. Viidatud säte sisaldab täieulatuslikku valdkondlikku erandit (ravidokumentide väljastamise osas). Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et viidatud säte ei ole põhjendatud raviarstile tekkiva suure koormusega. Kohus märgib, et ka liidu seadusandja pidas silmas vastutava töötleja majandushuve: ainult esimese koopia väljastamist saab nõuda tasuta; kõikide järgmiste koopiade eest, mida andmesubjekt taotleb, võib isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 teise lause kohaselt küsida mõistlikku tasu halduskulude katmiseks.

Kolmas küsimus

- 21 DW palub oma õiguskaitsetaotlusega väljastada koopia kõikidest tema raviandmeid sisaldavatest dokumentidest, seega koopia tema tervisekaardist BGB § 630f tähenduses või „ravidokumentidest“ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2011. aasta direktiivi 2011/24/EL patsiendiõiguste kohaldamise kohta piiriüleles tervishoius artikli 3 punkti m tähenduses.
- 22 Kõnealune õiguskaitsetaotlus võib isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimese lausega hõlmatud olla vaid niivõrd, kui võrd ravidokumentid sisaldavad hageja isikuandmeid.
- 23 Vaidluse all on küsimus, mille kohta on Bundesverwaltungsgericht (föderaalne halduskohus, Austria) esitanud Euroopa Kohtule juba ka eelotsusetaotluse (9. augusti 2021. aasta eelotsusetaotlus kohtuasjas C-487/21), nimelt küsimus, millise sisu ja millise ulatusega on isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimeses lauses sätestatud kohustus esitada koopia isikuandmetest, mida on töödeldud. Viidatud vaidlusküsimus on asjas otsuse tegemise seisukohast määrav, kui DW esitatud nõuet ei tule juba esimese ja teise eelotsuse küsimusega hõlmatud aspektide alusel rahuldamata jätta.

- 24 Ühe seisukoha järgi tuleneb isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõikest 3 küll õigus saada koopia andmetest, millega on andmesubjektil isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 1 alusel õigus tutvuda, kuid põhimõtteliselt ei tulene sellest õigust nõuda teatud dokumentide koopiate või kõikide töödeldud isikuandmete väljastamist. Põhjenduse 63 esimeses lauses nimetatud eesmärk anda andmesubjektile võimalus olla oma isikuandmete töötlemisest teadlik ja kontrollida selle seaduslikkust võib olla isegi paremini saavutatav, kui kõikide detailsete isikuandmete kättesaadavaks tegemise asemel väljastatakse andmesubjektile töödeldud isikuandmete – vajaduse korral struktureeritud – koond. Vastutavale töötlejale isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimesest lausest tulenev kohustus ei saa minna nii kaugele, et ta peab esitama koopia igast isikuandmeid, näiteks andmesubjekti nime sisaldavast dokumendist. Seda järeldust toetab ka Euroopa Kohtu 17. juuli 2014. aasta otsus YS jt (C-141/12 ja C-372/12, EU:C:2014:2081, punkt 45, punktid 59 ja 60).
- 25 Teise seisukoha järgi tuleneb isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõike 3 esimesest lausest, et vastutav töötleja peab esitama andmesubjektile koopia põhimõtteliselt kõikidest töödeldud isikuandmetest sellises vormis, nagu need on tema käsutuses. Patsiendile tuleks seega väljastada koopia kõikidest tema raviandmeid sisaldavatest dokumentidest, kui need sisaldavad tema isikuandmeid. Isikuandmete koond ei oleks piisav.
- 26 Kõnealune seisukoht tugineb sellele, et andmesubjekti nõue väljastada koopia kujutab endast isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 15 lõikes 1 sätestatud andmetega tutvumise õigusega võrreldes eraldiseisvat õigust ja ei ole seega ülesehituslikult piiratud viidatud sätte kohaselt nõutavate andmete sisuga. Põhjenduses 63 nimetatud läbipaistvuse ja seaduslikkuse kontrollimise võimaldamise eesmärke ei ole võimalik samamoodi saavutada pelgalt töödeldud isikuandmete koondi või ülevaatega. Euroopa Kohtu 17. juuli 2014. aasta otsusele YS jt (C-141/12 ja C-372/12, EU:C:2014:2081), mis käsitleb direktiivi 95/46 artikli 12 punkti a tõlgendamist, tugineda ei saa, kuna viidatud sätte õigust koopiale ette ei näinud.